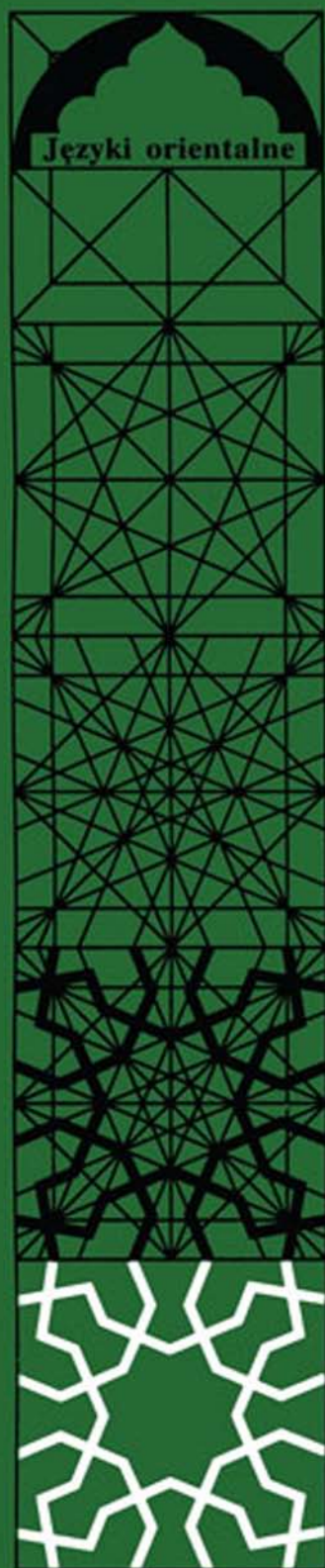

Jolanta Kozłowska

Gramatyka
Języka
Arabskiego
*
Ćwiczenia

DIALOG

Gramatyka języka arabskiego

*

Ćwiczenia

Jolanta Kozłowska

Gramatyka języka arabskiego

Ćwiczenia

Wydanie czwarte poprawione

Wydawnictwo Akademickie

DIALOG

Warszawa 2009

Do druku opiniowali:
dr hab., prof. UJ Elżbieta Górską
prof. dr hab. Hassan Ali Jamsheer

Projekt okładki:
Tadeusz Walter

Skład komputerowy i łamanie:
Jolanta Kozłowska i Janusz Danecki

Copyright © by Wydawnictwo Akademickie DIALOG

Podręcznik akademicki dotowany przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego
Nakład: 1000 egz.
Objętość: 15 ark. wyd.

ISBN 978-83-8002-609-4

Wydawnictwo Akademickie „DIALOG” Anna Parzymies Sp. z o.o.
00-112 Warszawa, ul. Bagno 3 m. 218
tel./faks 22 620 87 03
e-mail: redakcja@wydawnictwodialog.pl
www.wydawnictwodialog.pl

SPIS TREŚCI

Przedmowa	7
Lekcja pierwsza: Alfabet, zasady pisowni, wokalizacja, samogłoski długie, hamza dzieląca i łącząca, asymilacja w łączeniu międzywyrazowym ...	9
Lekcja druga: Rodzajnik określony i nieokreślony, rzeczownik i przymiotnik, deklinacja, rodzaj, proste zdanie imienne	12
Lekcja trzecia: Liczba podwójna, liczba mnoga regularna męska i żeńska, deklinacja imion w liczbie mnogiej regularnej rodzaju męskiego i żeńskiego i w liczbie podwójnej, <i>collectiva</i>	15
Lekcja czwarta: Zdanie imienne c.d., zaimki wskazujące, zaimki osobowe, zaimki dzierżawcze, orzeczenie zdania imiennego wyrażone zwrotem przyimkowym	19
Lekcja piąta: Status constructus, „pięć imion”, diptota	23
Lekcja szósta: Zdanie czasownikowe, czas przeszły prosty czasownika regularnego, czasowniki przechodnie i nieprzechodnie	26
Lekcja siódma: Czas teraźniejszy i przyszły czasownika regularnego. Zaprzeczenia czasu przeszłego, teraźniejszego i przyszłego	28
Lekcja ósma: Liczba mnoga nieregularna imion, tzw. łamana, kongruencja, wyrażanie przynależności	31
Lekcja dziewiąta: „إِنَّ <i>inna</i> i siostry”, „كَانَ <i>kāna</i> i siostry”	34
Lekcja dziesiąta: Tryby czasu teraźniejszego: łączący, ścięty, rozkazujący, zaprzeczenia trybów, wołacz	38
Lekcja jedenasta: Tematy pochodne czasu przeszłego i teraźniejszego	41
Lekcja dwunasta: Tematy pochodne IV–VI w czasie przeszłym i teraźniejszym	45
Lekcja trzynasta: Tematy pochodne VII–X w czasie przeszłym i teraźniejszym	47
Lekcja czternasta: Strona bierna – czas przeszły i teraźniejszy, zaimki كَلَّا كَلَّتَا	50
Lekcja piętnasta: Imiona odczasownikowe – masdary tematu I i tematów pochodnych, masdar absolutny	52

Lekcja szesnasta: Imiona odczasownikowe – imiesłowy strony czynnej i biernej, przymiotniki względne	54
Lekcja siedemnasta: Czasy proste: przeszły i teraźniejszo-przyszły, imiona odczasownikowe: miejsca i czasu, masdar jednorazowości	57
Lekcja osiemnasta: Czasy złożone – czas przeszły ciągły, czas zaprzeczony, czas przyszły dokonany (uprzedni), imiona narzędzi, imiona zawodów ...	59
Lekcja dziewiętnasta: Stopniowanie przymiotników, przymiotniki kolorów i ułomności	63
Lekcja dwudziesta: Liczebniki główne	65
Lekcja dwudziesta pierwsza: Liczebniki porządkowe	69
Lekcja dwudziesta druga: Czasowniki nieregularne: podwojone i czterospółgłoskowe	73
Lekcja dwudziesta trzecia: Czasowniki nieregularne: hamzowe z I, II i III hamzą, pisownia hamzy	77
Lekcja dwudziesta czwarta: Czasowniki nieregularne: z I i II słabą وَي ..	82
Lekcja dwudziesta piąta: Czasowniki nieregularne: z ostatnią spółgłoską słabą وَي	89
Lekcja dwudziesta szósta: Czasowniki podwójnie i potrójnie nieregularne..	94
Lekcja dwudziesta siódma: Czasowniki oznaczające rozpoczęcie i trwanie czynności; czasowniki ułomne, przysłówki, partykuły	95

SKŁADNIA

Lekcja pierwsza (28): Zdanie imienne (جُمْلَةٌ اسْمِيَّةٌ)	99
Lekcja druga (29): Zdanie czasownikowe (جُمْلَةٌ فِعْلِيَّةٌ), zdania modalne.	101
Lekcja trzecia (30): Części zdania: przydawka i dopełnienia.....	104
Lekcja czwarta (31): Części zdania: okoliczniki	109
Lekcja piąta (32): Zdania złożone podrzędnie: warunkowe (الْجُمْلَةُ الشَّرْطِيَّةُ)	111
Lekcja szósta (33): Zdania przydawkowe (względne) (الصِّلَةُ)	115
Lekcja siódma (34): Zdania wyłączające z partykułą إِلَّا (اِسْتِثْنَاءٌ)	118
Lekcja ósma (35): Zdania czasowe	120
Lekcja dziewiąta (36): Zdania złożone współrzędnie	123
Słowniczek arabsko-polski	127

PRZEDMOWA

Książka niniejsza jest uzupełnieniem pracy *Gramatyka języka arabskiego* Janusza Daneckiego, która ukazała się w 1994 r. także nakładem Wydawnictwa Akademickiego „Dialog”. Składa się z trzydziestu sześciu lekcji: dwadzieścia siedem lekcji obejmuje morfologię języka arabskiego, dziewięć lekcji – składnię. Każda lekcja przedstawia krótko, w punktach i w sposób uproszczony zawarte w jej tytule problemy gramatyczne (omówione szeroko w wyżej wymienionej „Gramatyce języka arabskiego”) a następnie ćwiczenia w ich zakresie. Na końcu książki został opracowany słowniczek obejmujący słownictwo zawarte w lekcjach.

Zarówno uproszczony wykład gramatyki jak i, przede wszystkim, ćwiczenia, zostały pomyślane w ten sposób, żeby mogli korzystać z nich studenci arabistyki, jak i osoby zainteresowane językiem arabskim, dla których książka J.Daneckiego jest za trudna, a także wszyscy zainteresowani praktyczną nauką literackiego języka arabskiego (w mowie i piśmie).

Jolanta Kozłowska

LEKCJA PIERWSZA

Alfabet, zasady pisowni, wokalizacja, samogłoski długie, hamza dzieląca i łącząca, asymilacja w łączeniu międzywyrazowym (GJA, t. I, s. 142-152)

Alfabet

ا	آ	أ	أ	-	أَلْفٌ
ب	ب	ب	ب	b	بَاءٌ
ت	ت	ت	ت	t	تَاءٌ
ث	ث	ث	ث	ṯ	ثَاءٌ
ج	ج	ج	ج	ǧ	جِيمٌ
ح	ح	ح	ح	ḥ	حَاءٌ
خ	خ	خ	خ	ḫ	خَاءٌ
د	د	د	د	d	دَالٌ
ذ	ذ	ذ	ذ	ḏ	ذَالٌ
ر	ر	ر	ر	r	رَاءٌ
ز	ز	ز	ز	z	زَيْنٌ (زَايٌ)
س	س	س	س	s	سَيْنٌ
ش	ش	ش	ش	š	شَيْنٌ
ص	ص	ص	ص	ṣ	صَادٌ
ض	ض	ض	ض	ḍ	ضَادٌ
ط	ط	ط	ط	t	طَاءٌ
ظ	ظ	ظ	ظ	ḏ	ظَاءٌ
ع	ع	ع	ع	‘	عَيْنٌ

غ	غ	غ	غ	$\bar{g}$	غَيْنٌ
ف	ف	ف	ف	f	فَاءٌ
ق	ق	ق	ق	q	قَافٌ
ك	ك	ك	ك	k	كَافٌ
ل	ل	ل	ل	l	لَامٌ
م	م	م	م	m	مِيمٌ
ن	ن	ن	ن	n	نُونٌ
ه	ه	ه	ه	h	هَاءٌ
و	و	و	و	w	وَائٌ
ي	ي	ي	ي	y	يَاءٌ

Zasady pisania i łączenia liter

1. Pismo arabskie notuje wyłącznie spółgłoski, dyftongi i samogłoski długie. Alfabet arabski zawiera 28 znaków służących do oznaczania spółgłosek.

2. Piszę się od strony prawej do lewej.

3. Każda litera w zależności od pozycji w wyrazie zmienia kształt: inny jest kształt litery na początku wyrazu, inny w środku, inny na końcu, a jeszcze inny wtedy, kiedy stanowi ona znak samodzielny.

4. 6 liter alfabetu: ا, د, ذ, ر, ز, و, łączy się tylko z prawej strony czyli ma dwie postacie: samodzielną [zarazem początkową] i końcową (zarazem środkową).

5. Samogłoski krótkie zapisuje się za pomocą znaków umieszczonych nad i pod literami oznaczającymi spółgłoski:

- kreseczka nad literą oznacza samogłoskę *a* (*fatḥa*)
- kreseczka pod literą oznacza samogłoskę *i* (*kasra*).
- małe و nad literą oznacza samogłoskę *u* (*ḍamma*).

Brak samogłoski oznacza się znakiem ْ (*sukūn*).

6. Samogłoski długie zapisuje się za pomocą liter و, ا, ي w połączeniu ze znaczkami oznaczającymi krótkie samogłoski:

długie *a* - *ā*: ا

długie *i* - *ī*: ي

długie *u* - *ū*: و

7. Znakem ء zapisuje się krtaniową spółgłoskę zwaną hamzą. Hamza rzadko występuje samodzielnie, przeważnie ma tzw. podpórki, którymi są litery ا، و، ي. W wyrazie hamza może występować na początku, w środku i na końcu. Na początku wyrazu hamza opiera się zawsze na alifie. Może to być hamza łącząca [p. *wašla*] lub dzieląca.

8. Inne znaki:

- ة *tā' marbūta* - końcówka rodzaju żeńskiego
- ّ *šadda* [wzmocnienie] – zapisuje się nią spółgłoski podwójone
- ّ *wašla* - pisze się ją nad alifem, który w wyniku łączenia międzywyrazowego utracił hamzę
- آ *madda* - pisze się ją nad alifem, a oznacza połączenie hamzy z długą samogłoską *ā*.
- ْ -*un* - rodzajnik nieokreślony – końcówka pierwszego przypadku.

Ćwiczenia

1. Wybierz i ułóż w grupy litery podobne do siebie pod względem formy. Napisz je we wszystkich postaciach. Na przykład: ز ر .

2. Napisz litery emfatyczne: ط، ظ، ض، ص we wszystkich postaciach.

3. Z podanych liter utwórz wyrazy:

madrasat-un [szkoła] م د ر س ة

ğāmi'at-un [uniwersytet] ج ا م ع ة

mas'alat-un [sprawa, problem] م س ا ل ة

rağul-un [mężczyzna] ر ج ل

kitāb-un [książka] ك ت ا ب

'arūs-un [narzeczona] ع ر و س

tarīq-un [droga] ط ر ي ق

'ayn-un [oko] ع ي ن

madīnat-un [miasto] م د ي ن ة

Al-Qāhira [Kair] ا ل ق ا ه ر ة

4. Przeczytaj na głos i napisz w transkrypcji następujące wyrazy: أَبٌ، أُمٌّ، اِثْنَانٌ، ثُمَّ، بَابٌ، بَحْرٌ، ثَأْرٌ، جِئْتُ، حِمٌّ، رَجُلٌ، دَرَسُ

5. Przeczytaj na głos i napisz w transkrypcji następujące wyrazy: يَأْقُوتٌ، لَجْلَاجٌ، كَلِمَةٌ، مَنْطَقَةٌ، نَظَافَةٌ، قَافِلَةٌ، طَوَاجِنٌ، ظِلٌّ، وَزِيرٌ، شُبَّاكٌ، عَيْنٌ، فَاطِمَةٌ، غَنَاءٌ، شَمْسٌ، هَوَاءٌ، ضَابِطٌ، حَفَرِيَّاتٌ، سَفِينَةٌ.

6. Napisz alfabetem arabskim zaznaczając hamzę łączącą: *Al-waladu wā-āl-kalbu. Al-bintu āl-ğamīlatu. Ilā āl-madrasati. Mā ismuka?*

LEKCJA DRUGA

Rodzajnik określony i nieokreślony, rzeczownik i przymiotnik, deklinacja, rodzaj (GJA, t. I, s. 354-370), proste zdanie imienne (GJA, t. II, s. 13-15)

1. W języku arabskim imię występuje w stanie określonym lub nieokreślonym. Stan nieokreślony wyraża się za pomocą rodzajnika nieokreślonego *-n* na końcu wyrazu (tzw. nunacja). Stan określony wyraża rodzajnik określony *al-* oraz związki składniowe (imię traci nunację): *بَيْتٌ* (jakiś) dom, *الْبَيْتُ* dom (określony).

Rodzajnik określony *-al-* występuje przed imieniem. Na przykład: *الْمَدْرَسَةُ* szkoła (określona). W zależności od pierwszej spółgłoski imienia, do którego się odnosi, litera *-l-* rodzajnika *al-* ulega asymilacji lub nie. Asymilacja dotyczy tzw. liter słonecznych (*أَلْحُرُوفُ الشَّمْسِيَّةُ* *al-ḥurūf aš-šamsiyya*). Są to:

ت، ث، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ل، ن

W praktyce *-l-* nie wymawia się, natomiast litera słoneczna otrzymuje śaddę. Do pozostałych spółgłosek zwanych księżycowymi *-l-* się nie asymiluje.

السُّكَّرُ czytaj: *as-sukkaru*

الطَّawِلَةُ *aṭ-tāwilatu*

اللَّحْمُ *al-laḥmu*

2. Przymiotnik określający rzeczownik występuje po nim i zgadza się z nim co do rodzaju, przypadku i stanu.

أَلْبَيْتُ الْكَبِيرُ *al-baytu al-kabīru*

أَلْمَدِينَةُ الْجَمِيلَةُ *al-madīnatu al-ğamīlatu*

3. W języku arabskim są cztery rodzaje: dwa osobowe – męskoosobowy i żeńskoosobowy i dwa bezosobowe – męski i żeński (GJA, t. I, s. 354). Najczęstszym wskaźnikiem rodzaju żeńskiego jest końcówka: ة (*tā' marbūṭa*). Na przykład:

مَلِكٌ król – مَلِكَةٌ królowa

كَبِيرٌ duży – كَبِيرَةٌ duża

Rodzaj żeński tworzą m.in. rzeczowniki rodzaju żeńskiego z natury, niektóre części ciała parzyste, nazwy geograficzne i inne.

4. W języku arabskim są trzy przypadki umownie nazywane terminami łacińskimi: nominativus, genetivus, accusativus, ale pełniącymi inne funkcje niż odpowiednie przypadki w języku łacińskim. Przypadki wyrażane są końcówkami występującymi po temacie imienia.

Stan nieokreślony

Stan określony

rodzaj męski

رَجُلٌ

رَجُلٍ

رَجُلًا

الرَّجُلُ

الرَّجُلِ

الرَّجُلَ

rodzaj żeński

فَتَاةٌ

فَتَاَةٍ

فَتَاَةً

الْفَتَاةُ

الْفَتَاَةِ

الْفَتَاَةَ

5. Zdanie imienne, bardzo często używane w języku arabskim (jego odpowiedniki w języku polskim to zdania z czasownikiem „być”), składa się wyłącznie z imiennych części mowy. W zdaniu imiennym obowiązuje szyk

podmiot – orzeczenie. Orzeczeniem zdania imiennego może być na przykład: rzeczownik, liczebnik, przymiotnik, zaimek. Najprostsze zdanie imienne opiera się na opozycji stanu: podmiot jest zawsze w stanie określonym, orzeczenie zawsze w stanie nieokreślonym. **الْكِتَابُ جَمِيلٌ** Dziewczyna jest piękna. **كِتَابٌ شَيِّقٌ** Książka jest interesująca. Podmiot może być określony także innymi sposobami, o których będzie mowa w kolejnych lekcjach.

Ćwiczenia

1. Napisz po arabsku z pełną wokalizacją następujące imiona: *dār-un*, *rağul-un*, *imra' at-un*, *kitāb-un*, *šams-un*. Postaw je w stanie określonym za pomocą rodzajnika *al-*.

2. Utwórz rodzaj żeński następujących imion: **قَوِيٌّ** nauczyciel, **مُعَلِّمٌ** silny, **فَرِحٌ** wesoły, **تَلْمِيذٌ** uczeń, **جَمِيلٌ** piękny, **كَبِيرٌ** duży, **صَغِيرٌ** mały, **طَوِيلٌ** wysoki, długi, **ذَكِيٌّ** inteligentny, **شَاطِرٌ** zdolny, sprytny

3. Odmień przez przypadki w stanie określonym i nieokreślonym następujące rzeczowniki: **طَاوِلَةٌ**, **بَيْتٌ**, **صُنْدُوقٌ**, **وَرَقَّةٌ**, **طَالِبٌ**, **حِصَانٌ**, **لَيْلٌ**, **نَهْرٌ**

4. Napisz po arabsku:

a. piękny dom (stan nieokreślony), piękny dom (stan określony), dom jest piękny

b. stare drzewo (stan nieokreślony), stare drzewo (stan określony) drzewo jest stare

c. wielki uniwersytet (stan nieokreślony) wielki uniwersytet (stan określony) uniwersytet jest wielki

d. Przetłumacz na język polski:

الْيَدُ قَوِيَّةٌ. الطَّالِبُ ذَكِيٌّ. وَلَدٌ شَاطِرٌ. الْأُمُّ طَيِّبَةٌ. الْمَدِينَةُ الْكَبِيرَةُ. مَقَالَةٌ قَصِيرَةٌ. جَرِيدَةٌ شَيِّقَةٌ. وَزِيرٌ جَدِيدٌ. الْجَمَلُ حَيَوَانٌ. الْبَابُ وَاسِعٌ. النَّافِذَةُ نَظِيفَةٌ.

6. Przetłumacz na język arabski: Hasan jest studentem. Nowy minister. Krótki artykuł. Piękny dom jest duży. Student jest biedny, a inżynier (jest) bogaty.

Słowniczek

student	طَالِبٌ	nowy	جَدِيدٌ
minister	وَزِيرٌ	dom	بَيْتٌ
krótki, niski	قَصِيرٌ	artykuł	مَقَالَةٌ
inżynier	مُهَنْدِسٌ	uniwersytet	جَامِعَةٌ
drzewo	شَجَرَةٌ	biedny	فَقِيرٌ
bogaty	غَنِيٌّ	chory	مَرِيضٌ
sad, ogród	بُسْتَانٌ	piękny	جَمِيلٌ
niebo	سَمَاءٌ	wąski	ضَيِّقٌ
dziewczyna	بِنْتُ	pociąg	قَطَارٌ
szybki	سَرِيعٌ	buty	حذاءٌ
chłopiec	وَلَدٌ	pilny	مُجْتَهِدٌ
rok	سَنَةٌ	stary	قَدِيمٌ
ulica	شَارِعٌ	brudny	قَذِرٌ
gazeta	جَرِيدَةٌ		

LEKCJA TRZECIA

Liczba podwójna, liczba mnoga regularna męska i żeńska, deklinacja imion w liczbie mnogiej regularnej rodzaju męskiego i żeńskiego i w liczbie podwójnej (GJA, t. I, s. 380-400), collectiva (GJA, t. I, s. 408)

1. W języku arabskim są trzy liczby: pojedyncza, podwójna i mnoga.
2. Liczbę podwójną wyraża się za pomocą końcówki: كَان nominativus, يَنْ – genetivus i accusativus występującej bezpośrednio po temacie imienia.
Na przykład: كِتَابَيْنِ، كِتَابَيْنِ، كِتَابَانِ

Przymiotnik określający rzeczownik w liczbie podwójnej zawsze zgadza się z wyrazem określającym co do liczby, przypadku i rodzaju.

3. Liczbę mnogą dzieli się na regularną i nieregularną. Ta druga, zwana liczbą mnogą łamaną jest znacznie częstsza i polega na zmianie struktury tematu (zostanie ona omówiona w lekcji 7).

4. Liczba mnoga regularna rodzaju męskiego tworzy się przede wszystkim od rzeczowników oznaczających osoby rodzaju męskiego i przymiotników je określających (o ile imiona te nie tworzą liczby mnogiej nieregularnej). Wyraża się ją za pomocą końcówki **وَنَ -ūna** występującej po temacie imienia, na przykład: **مُهَنْدِسُونَ** nom. **مُهَنْدِسِينَ** gen. i acc.

5. Regularną liczbę mnogą rodzaju żeńskiego tworzy się przez dodanie końcówki **ات -ātun** (zamiast **ة**) do tematu imienia. Na przykład: nom.: **مُعَلِّمَاتُ**, gen. i acc.: **مُعَلِّمَاتٍ**

Regularną liczbę mnogą rodzaju żeńskiego tworzą m.in. rzeczowniki zakończone na **ة**, imiona własne kobiet, przymiotniki rodzaju żeńskiego i in.

6. Odmiana imion w liczbie podwójnej, liczbie mnogiej regularnej rodzaju męskiego i rodzaju żeńskiego. Przykłady:

Liczba podwójna

	rodzaj męski	rodzaj żeński
nom.	(عَامِلٍ) عَامِلَانِ	(سَنَةٍ) سَتَانِ
gen. acc.	عَامِلِينَ	سَتَيْنِ

Liczba mnoga regularna

	rodzaj męski	rodzaj żeński
nom.	مُوظَّفُونَ	مُمرَّضَاتُ
gen. acc.	مُوظَّفِينَ	مُمرَّضَاتٍ

7. Określenia wyrażone przymiotnikami, zaimkami, liczebnikami, dotyczące liczby mnogiej rzeczowników nieosobowych występują w liczbie pojedynczej. Liczba mnoga nieregularna jest rodzaju żeńskiego (wyjątek stanowią rzeczowniki rodzaju męskoosobowego), na przykład: